

корисні ресурси та евакуацію медичних установ та якісне управління в надзвичайних ситуаціях. Не дивлячись в якій реальності ми живемо це не заважає нам розвивати цифрові технології. Додаток Helsi вже забезпечує доступ до медичних послуг, запис до лікаря та зберігання медичних даних, що спрощує управління здоров'ям для громадян. Це важливо для продовження лікування після евакуації або зміни лікаря.

Висновки. Отже стійкість системи охорони здоров'я в умовах війни є ключовим чинником збереження не лише фізичного, а й психологічного добробуту населення. Основну роль відіграє психологічна допомога яку дуже важливо підтримувати, відволікати себе різними методами.

Список використаних джерел

1. ВООЗ в Україні опублікувала звіт за 2024 рік: зміцнення системи охорони здоров'я для реагування на нагальні потреби та довгострокового відновлення. *ООН – Україна*. 2025. URL: <https://ukraine.un.org/>

2. Лікарі без кордонів. Допомога українським лікарням: факти і цифри. URL: <https://www.msf.org/>

3. Психічне здоров'я в умовах війни: як громадські організації, підтримувані ПРООН, надають психологічну допомогу українцям. *ПРООН в Україні*. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/psychichne-zdorovya-v-umovakh-viyny-yak-hromadski-orhanizatsiyi-pidtrymuvani-proon-nadayut-psykholohichnu-dopomohu-ukrayintsyam>

Олена ПАЛАМАР

*студентка першого курсу освітньої програми
«Суспільне і приватне врядування»*

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: демографічний дисбаланс, смертність, міграція, війна, народжуваність, воєнний стан.

Мета дослідження. Проаналізувати сучасний стан демографічної ситуації в Україні в умовах воєнного періоду і з'ясувати, які є головні зміни та проблеми, а також окреслити потенційні напрямки демографічного відновлення країни.

Виклад основного матеріалу. Демографічна ситуація – це показники, які характеризують кількісний і якісний склад населення, темпи його

зміни, співвідношення основних демографічних процесів: народжуваності, смертності, природного приросту чи зменшення і міграції. Демографічну ситуацію в державах вивчають для того, щоб зрозуміти стан населення, адже саме населення є базовим ресурсом держави. Від нього залежить розмір робочої сили, пенсійні виплати, здатність підтримувати армію та відбудовувати країну.

До основних демографічних показників належать: загальна чисельність населення; природний приріст або зменшення; народжуваність і смертність; середня тривалість життя; вікова і статева структура населення; міграційні процеси.

Перед тим як аналізувати демографічну ситуацію в умовах війни, слід зазначити, що демографічна ситуація в Україні була складною ще до повномасштабного вторгнення. У 2019 році весь світ, включно з Україною, сколихнула така трагедія, як COVID-19. Вже у 2021 році цей вірус став другою за поширеністю причиною смертності в Україні – кожна восьма смерть була безпосередньо пов'язана з цією хворобою. Якщо говорити про максимальну чисельність населення України, то вона була зафіксована після проголошення незалежності України в 1991-1993 роках, це було – 52,2 млн осіб. На початку повномасштабного вторгнення чисельність населення України оцінювалася у 42 мільйони [1]. Уже з цього можна зробити висновок, що й до повномасштабного вторгнення чисельність населення була нестабільною, і за майже 30 років вона скоротилася аж на 10 млн. Скорочення населення відбувалось через три чинники, які формували чисельність населення [1]:

1. Зниження рівня народжуваності та відносно висока смертність. В Україні спостерігається значно вищий рівень передчасної смертності порівняно з європейськими країнами – надто велика частка людей помирає у віці до 65 років.

2. Надзвичайно високий рівень смертності серед чоловіків працездатного віку. Середня тривалість життя в Україні на 7...10 років нижча, ніж у країнах ЄС. Також розрив між тривалістю життя жінок і чоловіків становить приблизно 10 років.

3. Трудова міграція. Спочатку люди їздили за кордон на заробітки, але потім поверталися додому. З часом більшість українців почали залишатися за кордоном, знаходили там роботу, житло. За підрахунками експертів, після офіційного перепису 2001 року за кордоном залишилося близько 2,5 млн українців. Загалом на той момент в Україні проживало 48,5 млн осіб.

Тож головне питання – як змінилася демографічна ситуація після початку вторгнення РФ?

Повномасштабне вторгнення лише загострило всі демографічні проблеми, які в Україні вже були. Під час війни зрозуміло, що смертність

значно зросла, мінімум вдвічі, оскільки загинула велика кількість військових на фронті, а серед мирного населення – через ракетні удари та атаки «шахедами» [2, с 237]. За даними, опублікованими Генеральною прокуратурою України в квітні 2023 року, з початку повномасштабної війни загинуло близько 10 тисяч українських мирних жителів, серед них майже 1000 невинних дітей. Крім того, через війну з України втекли мільйони людей, рятуючись від небезпеки. Більшість із них виїхали до країн Європейського Союзу [3]. За даними ООН, у перші місяці війни Україну покинули 8,2 млн людей, а ще близько 8 млн стали внутрішніми переселенцями – тобто залишили свої домівки, але залишились в межах нашої країни [3]. Також війна призводить до загального зростання рівня смертності не лише через бойові дії, а й через погіршення стану здоров'я населення. Багато людей страждають від загострення хронічних хвороб, оскільки через війну значно ускладнився доступ до медичної допомоги, особливо в прифронтових зонах – частина лікарень зруйнована або працює з деякими ускладненнями, не вистачає лікарів і необхідних ліків. До цього всього додається постійний стрес, у якому живе більшість населення. Стрес дуже негативно впливає на імунітет і загальний стан здоров'я, що призводить до зростання дуже важких хвороб.

Також, не менш вагома причина демографічних проблем – це скорочення народжуваності [4]. Люди не хочуть народжувати дітей в умовах небезпеки та нестабільності. Це – захисна реакція суспільства. Особливо помітно це стало в 2024-2025 роках. Адже у 2022-2023 роках ще народжувалися діти зачаті до початку війни і загалом багато людей ще мали надію, що війна скоро закінчиться. Але вже в 2024-2025 роках ситуація загострилась і ми бачимо суттєве падіння народжуваності. За перше півріччя 2024 року в Україні смертність майже втричі перевищила народжуваність. За цей період народилося всього 176,1 тисячі дітей, а померло 495,1 тисячі людей [5]. Це означає, що наша країна продовжує втрачати населення шаленими темпами. Сьогодні Україна входить до числа країн з найнижчими показниками народжуваності у світі. За оцінками ООН, від початку повномасштабного вторгнення населення України скоротилося щонайменше на 10 мільйонів людей. І це не лише втрати на фронті чи серед цивільних, а й через масовий виїзд людей за кордоном і через те, що значна частина українців не поспішає повертатися додому. Усі ці процеси – це дуже серйозний виклик для майбутнього України [3]. Зараз ці демографічні проблеми впливають погано на економіку, систему освіти, охорону здоров'я і загалом на всю перспективу відновлення країни після війни. Очевидно, що навіть після закінчення війни багато людей не повернуться додому в Україну, через зруйновані домівки, страх і болючі спогади.

Зараз демографічна ситуація в Україні є однією з найскладніших за всю історію нашої держави. І справа не лише у війні, ці проблеми

накопичувались роками. Ще до війни ми спостерігали поступове зменшення кількості населення через низьку народжуваність, високу смертність та масштабну трудову міграцію. Населення скорочується, під час війни помирає багато людей і так само багато людей покидають Україну в пошуках безпечного життя. Однак, незважаючи на складну ситуацію в нас в країні, я впевнена що ще можна все змінити, але просто потрібен час. Все що може зараз робити держава – це підтримувати зв'язок з українцями, які зараз живуть за кордоном. Для цього потрібно створювати спеціальні програми й організації, які допоможуть працювати з нашими мігрантами, діаспорою та тими, хто може захотіти повернутись додому [6]. Люди повинні відчувати, що вони важливі для України і що вони можуть бути корисними – як за кордоном, так і в самій Україні. Також важливим є створення належних умов безпеки життя і навчання для дітей в усіх регіонах України, в умовах війни особливо важливо гарантувати їм право на безпечне перебування у школах, садочках, університетах наскільки це є можливим. Окрему увагу слід приділяти дітям-сиротам, яких війна позбавила батьківського піклування, адже вони потребують державного захисту, підтримки і створення комфортних умов проживання.

Висновки. Демографічне питання сьогодні – це не просто статистика. Від нього залежить майбутнє нашої країни: чи буде кому працювати, навчати дітей, захищати країну. Тому відновлення населення та створення належних умов для майбутнього держави має стати одним із головних напрямів державної політики.

Список використаних джерел

1. Соціально-демографічна ситуація в Україні: шляхи подолання наслідків війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/sotsialno-demografichna-sytuatsiya-v-ukrayini-shlyakhy-podolannya>
2. Напорчук Д. Демографічна ситуація в Україні в умовах воєнного конфлікту. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2024. Вип. 11. С. 235–240. URL: <https://mdes.khmn.edu.ua/index.php/mdes/article/view/314/291>
3. Rogoża J. Ukraine in the face of a demographic catastrophe. *OSW*. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-07-11/ukraine-face-a-demographic-catastrophe>
4. Народжуваність в Україні знизилася на 28 % від початку повномасштабної війни. URL: https://opendatabot.ua/analytics/birth-crisis-2023?fbclid=IwAR3WC4Ecfp2yE5SAUU-Kk3s20qt9vtBBdCZM963_YP6xIXI57vpsvdjm-40

5. Скільки людей народжується і помирає в Україні. *Слово і Діло*. 13.05.2025. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/05/13/infografika/suspilstvo/skilky-lyudej-narodzhuyetsya-pomyraye-ukrayini>

6. Нестерова І. В Україні ситуація з населенням – “катастрофічна”. URL: <https://www.unian.ua/society/naseleण्या-ukrajini-demografichna-situaciya-katastrofichna-ocinka-eksperta-novini-ukrajini-amp-12888873.html>

Андрій ПЕТРУНЬОК

*студент першого курсу освітньої програми
«Суспільне і приватне врядування»*

ПРОБЛЕМИ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Ключові слова: екологічні збитки, зелена трансформація, екологічна безпека, вуглецевий слід, сталий розвиток, екосистемні послуги, зелене фінансування.

Мета дослідження: виявити проблеми, що виникають в екологічній сфері в умовах війни та повоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу. У цьому дослідженні я вирішив заглибитись в екологічну політику – напрям, який, попри всю важливість, часто опиняється на периферії уваги. Та після повномасштабного вторгнення РФ все змінилося. Те, що раніше здавалось далеким і «ненагальним», стало відчутним і болючим: зруйновані заводи, отруєні річки, вигорілі ліси. Це – не абстракції з новин, а справжня загроза для нашого майбутнього. Якщо ми мріємо про країну, яка не просто виживе, а стане кращою після війни – питання екології має звучати голосно.

Основні проблеми в екологічній сфері в умовах війни [1]. Понад третина заповідних територій або під окупацією, або в зоні бойових дій. Особливо болісно – ситуація з Дніпром після підризу Каховської ГЕС. Це – екологічна катастрофа зі складними, довгостроковими наслідками. Лісові ресурси. Пожежі, вирубки, міни. Українські ліси горять і вибухають. І навіть якщо вогонь згас – відновлення природи забирає роки. Відсутність можливості моніторингу на окупованих територіях. Заміновані території і фронтова лінія.

Що кажуть цифри (2013–2023)? Викиди CO₂: зменшилися з 305 до 143 млн т. Але це – не перемога, а наслідок падіння промисловості. Ліси: